

Тарас Нагайко (м. Переяслав),
заступник голови організаційного комітету
ХІІ Всеукраїнського історико-культурологічного
форуму «Сікорські читання»,
кандидат історичних наук,
завідувач НДВ історичного краєзнавства
Національного історико-етнографічного
заповідника «Переяслав»

Відзначення 100-річчя Героя України М. І. Сікорського в Переславі

Уже понад десятиліття у Переяславі вшановують пам'ять культурного діяча, історика, етнографа, археолога, пам'яткоохоронця, краєзнавця, визначного музеєтворця Героя України Михайла Івановича Сікорського. За цей час було реалізовано значну кількість різноманітних ідей: проведено численні наукові, культурні, мистецькі, просвітницькі заходи, підготовлено тематичні видання, впроваджено низку відзнак тощо. Певні формати набули традиційного характеру. Усе це у тій чи іншій мірі сприяло меморіалізації його постаті.

Цьогоріч у межах відзначення поважного 100-річного ювілею відбувалося чимало заходів. Загалом було реалізовано досить широкий спектр ініціатив. Так, від початку року з цієї нагоди у Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав» (далі – НІЕЗ «Переяслав») пройшла робота кількох наукових конференцій. Зокрема, **18 квітня** було проведено ІІІ Всеукраїнську наукову конференцію «Дослідження, збереження та популяризація пам'яток історико-культурної спадщини України». Її учасниками стало понад 70 науковців з 24 вітчизняних та однієї закордонної установ. Окрім організаторів з-поміж них були: Бережанський краєзнавчий музей, Державний історико-архітектурний заповідник в м. Бережани, Дніпровський національний історичний музей ім. Д.І. Яворницького, Інститут історії України НАН України, Краєзнавчий музей історії сіл Суботівської сільської ради, Комунальний заклад «Харківський історичний музей імені М.Ф. Сумцова», Комунальний заклад «Черкаський обласний краєзнавчий музей», Мезинський національний природний парк, Музей народної архітектури та побуту у Львові імені Климентія Шептицького, Науково-дослідний інститут керамології (відділення Інституту народознавства НАН України) на базі Національного музею-заповідника українського

гончарства смт Опішня, Науково-дослідний інститут українознавства МОН України, Національний заповідник «Глухів», Національний заповідник «Замки Тернопілля», Національний заповідник «Києво-Печерська лавра», Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець», Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця», Національний музей історії України, Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», Національний музей народної архітектури та побуту України, Ніжинський краєзнавчий музей імені Івана Спаського, Педагогічний музей України, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Національний заповідник «Хортиця», Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського, та Музей декоративного мистецтва та Фарфорових колекцій Державних художніх колекцій Дрездена.

25 травня 2023 р. відбулася V Міжнародна наукова конференція «Фактор простору в історичних дослідженнях». Її учасниками стали 55 науковців з 17 українських та 6 закордонних установ. Окрім НІЕЗ «Переяслав», з-поміж вітчизняних закладів були представлені: Бережанський краєзнавчий музей, Державний історико-культурний заповідник «Межибіж», Державний науковий центр захисту культурної спадщини від техногенних катастроф, Донецький національний університет імені Василя Стуса, Інститут археології НАН України, Інститут історії України НАН України, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, Музей історії Десятинної церкви, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний природний парк «Хотинський», Національний транспортний університет, Національний університет «Острозька академія», Національний університет «Києво-Могилянська академія», Одеський національний університет

імені І.І. Мечникова, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Черкаський міський археологічний музей Середньої Наддніпрянщини, Також участь у зібранні узяли вчені з-за кордону, що представили: Афіньський національний університет імені Каподистрії (м. Афіни, Греція), Вільнюський університет (м. Вільнюс, Литва), Молдовський державний університет (м. Кишинів, Молдова), Український вільний університет (м. Мюнхен, Німеччина), Університет Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Польща), Університет Казимира Великого (м. Бидгощ, Польща) та незалежний дослідник (м. Марієхамн, Фінляндія).

15 вересня 2023 р. було проведено IV Всеукраїнську науково-практичну конференцію: «Середня Наддніпрянщина: матеріальна та духовна культура», участь у якій взяли 46 науковців з 11 вітчизняних закладів: Бережанський краєзнавчий музей, Науково-дослідний інститут українознавства МОН України, Національний заповідник «Хортиця», Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», Національний музей історії України, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Ніжинський краєзнавчий музей імені Івана Спаського, Національний музей Тараса Шевченка, Університет Григорія Сковороди в Переяславі та Педагогічний музей України.

27 вересня 2023 р. на могилі М.І. Сікорського за участі адміністрації та членів колективу колективу НІЕЗ «Переяслав» та представників міської влади пройшла традиційна панахида. Того ж дня у приміщенні Музею українського

рушника на території Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини відбувся захід «Світ українського рушника». Зокрема, було представлено оновлену експозицію та виставку робіт вихованців Переяславської хуторної школи імені Петра Холодного.

11 жовтня 2023 р. у Меморіальному музеї Г.С. Сковороди НІЕЗ «Переяслав» відбувся круглий стіл на тему «Постать Михайла Сікорського в осмисленні сучасників та нащадків». Його співорганізатором виступив Університет Григорія Сковороди в Переяславі. Контингент учасників зібрання склали представники наукових підрозділів НІЕЗ «Переяслав», а також працівники університетської бібліотеки. Теми доповідей у програмі охопили основні ініціативи щодо вшанування постаті Героя України М.І. Сікорського та відобразили різнобічні практики втілені в цьому контексті представниками наукової громадськості упродовж 2012–2023 років. До програми було включено чотирнадцять доповідей. Зокрема, огляд видань присвячених постаті М.І. Сікорського здійснили заступник генерального директора НІЕЗ «Переяслав» з науково-методичної роботи Олександр Колибенко та директор бібліотеки університету Ольга Шкира. Молодший науковий співробітник НМВ охорони культурної спадщини НІЕЗ «Переяслав» Вікторія Вовкодав доповіла про постать творця переяславських музеїв у матеріалах Всеукраїнської наукової конференції «Дослідження, збереження та популяризація пам'яток історико-культурної спадщини України».

Учасники круглого столу
«Постать Михайла Сікорського в осмисленні сучасників та нащадків»

Виступ головного зберігача фондів Аліни Задорожньої стосувався процесу реставрації меморіальної вази з колекції НІЕЗ «Переяслав», проведеного фахівцями Національного науково-дослідного реставраційного центру України в межах проекту з відтворення меморіїв видатних українців XVIII–XX ст. Щодо експонування особистих матеріалів М.І. Сікорського в Музеї Заповіді Т.Г. Шевченка НІЕЗ «Переяслав», доповіла його с.н.с., к.і.н. Катерина Нагайко. Молодшим науковим співробітником НДВ археології Валентиною Білоусько та завідувачем НДВ «Меморіальний музей Г. С. Сковороди» Тетяна Радіоненко було представлено культурно-мистецький Всеукраїнський вишивальний проект, приурочений 100-річчю від дня народження Михайла Сікорського «Переяславська сорочка». Старший науковий співробітник Музею українського руш-

ника Наталія Заїка анонсувала початок культурно-мистецької акції «... І вишите моє життя на ньому...!» (до 100-річчя М. І. Сікорського)». Аналітичний огляд газетної періодики у контексті вивчення формату «Дні пам'яті М. І. Сікорського» представив д.і.н., п.н.с. Музею М. М. Бенардоса НІЕЗ «Переяслав» Віктор Ткаченко. Модератор засідання, завідувач НДВ історичного краєзнавства, к.і.н. Тарас Нагайко розповів про досвід проведення Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання» у 2012–2022 рр. НІЕЗ «Переяслав».

12 жовтня 2023 р. у Музеї Заповіді Т. Г. Шевченка НІЕЗ «Переяслав» відкрито виставку «Великий зодчий музейної справи», організовану спільно з Університету Григорія Сковороди в Переяславі, на якій представлено особисті документи та речі, книги, фотографії, мистецькі

Фрагмент виставки «Великий зодчий музейної справи»
(до 100-річчя від дня народження Героя України Михайла Сікорського)

твори, що зберігаються у фондах НІЕЗ «Переяслав» та в бібліотеці. Презентовано авторські праці та видання, присвячені постаті М.І. Сікорського, що характеризують різнобічні аспекти його управлінської, творчої та наукової діяльності. Представлено роботи митців: С.Ю. Куцога та Г.Д. Сгорова, матеріали меморіальних заходів, зокрема, щорічного Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання», пам'ятні нагороди та ін. Матеріали

виставки демонструють виразну роль М.І. Сікорського як музеєтворця, організатора музейної справи, експозиціонера, пам'яткоохоронця, науковця (історика, археолога, етнографа, краєзнавця), громадського діяча. Відкриття виставки відвідали делегації відділу культури і туризму Переяславської міської ради, місцевого університету, на чолі з ректором Віталієм Коцуром, ветерани музейної галузі та мешканці міста.

13 жовтня 2023 р., у день народження М.І. Сікорського, у НІЕЗ «Переяслав» відбувся комплекс урочистих заходів під назвою «Музеї – моє життя, мій заповіт – мої музеї». Зокрема, об 11-й годині на території Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряни було відкрито меморіальну табличку на честь М.І. Сікорського, як одному з фундаторів музею просто неба. О 12-й годині у презентаційній залі НІЕЗ «Переяслав» відбулося спільне відкрите засідання Вченої та Науково-методичної ради, на якому з нагоди 100-річного ювілею з виступами до присутніх звернулися генеральний директор заповідника Олексій Лукашевич, громадські та політичні діячі Микола Томенко та Іван Заєць, ректор Університету Григорія Сковороди

в Переяславі Віталій Коцур, голова Черкаської обласної організації НСКУ Валентин Лазуренко, професор кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка Анатолій Коцур, перший заступник генерального директора Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр» Борис Глазунов та колишній головний зберігач НІЕЗ «Переяслав», Заслужений працівник культури України Лариса Годліна. Під час урочистостей було презентовано історико-біографічне видання «Михайло Сікорський: вшанування творця переяславських музеїв» та представлено виставки: «Книга в житті Михайла Сікорського» та «Ювілейний калейдоскоп. До 100-річчя Героя України Михайла Сікорського».

Відкриття меморіальної дошки
на честь М.І. Сікорського

Меморіальна
дошка
М.І. Сікорському

Також цього дня у Переяславі о 14-й годині за адресою вулиця Тараса Шевченка, 3 було відкрито пам'ятний знак Михайлу Сікорському у вигляді його скульптурного портрету (автор – Степан Куций). У відкритті узяли участь міський голова Вячеслав Саулко, начальник Бориспільської РВА Руслан Дяченко, директор заповідника Олексій Лукашевич, ректор Університету Григорія Сковороди в Переяславі Віталій Коцур, міський голова Переяслава (2006–2010) Іван Якименко, поет та громадський діяч Іван Ковтун, фахівець відділу культури Переяславської міської ради, активіст Микола Богатир. О 16-й годині в 2-му корпусі Переяславського центру культури та мистецтв відбувся вечір пам'яті «Наш Михайло Сікорський. Штрихи до портрета». На заході було представлено буклет, підготовлений фахівцями відділу культури Переяславської міської ради «Творець Переяславського скарбу».

Пам'ятний знак Михайлу Сікорському

18 жовтня 2023 р. на базі Університету Григорія Сковороди в Переяславі відбулося відкриття XII Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання». Його співorganizаторами традиційно виступили вказаний навчальний заклад, НІЕЗ «Переяслав» та Національна спілка краєзнавців України. Відповідно до програми цього річчя зібрання було присвячене 100-річчю Героя України М.І. Сікорського та включало у себе низку незалежних заходів, проведення яких відбувалося 11-го, 13-го, 18-го та 20-го жовтня. Отож, 18 жовтня науково-культурна громадськість вже вкотре долучилася до урочистостей з нагоди 100-річчя Героя України. На відкритті заходу з вітальним словом до присутніх звернулися організатори та почесні гості: заступник міністра освіти і науки України Михайло Винницький, ректор Університету Григорія Сковороди в Переяславі Віталій Коцур, директор департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації Ярослава Тростяньська, директор департаменту культури та туризму Київської обласної державної адміністрації Анна Куценко, директор Українського культурного фонду Владислав Берковський, народний депутат України Володимир В'ятрович, переяславський міський голова Вячеслав Саулко,

голова профспілки освітян міста Переяслава Анелія Ковальська, генеральний директор НІЕЗ «Переяслав» Олексій Лукашевич та голова Національної спілки краєзнавців України Олександр Реєнт.

Центральною подією цього дня стало вручення Премії імені Героя України Михайла Сікорського Національної спілки краєзнавців України. Зокрема, цього річчя цю почесну відзнаку отримали представники з Київщини та Вінниччини: музейний діяч, пам'яткоохоронець Михайло Жам (помертньо), директор краєзнавчого музею імені Устима Кармалюка у смт Літин (Вінницька область) Віра Ткач, археолог, цех-майстер Київського кобзарського цеху Микола Товкайло, Заслужений працівник культури України, директор бібліотеки Університету Григорія Сковороди в Переяславі Ольга Шкіра.

Символічним стало й вручення у цей день ще однієї високої нагороди НСКУ – Премії імені академіка Петра Тронька. Її лауреатом став науковець, почесний краєзнавець України Ігор Довжук. У цей день організатори також запропонували гостям та учасникам традиційні мистецькі та презентаційні дійства. Творчими номерами лауреатів привітали учасники музичної програми «Чудотворцю музейної справи».

Голова НСКУ Олександр Реєнт оголошує про вручення Премії імені Героя України Михайла Сікорського Михайлові Жаму (помертньо)

Премію імені Героя України Михайла Сікорського отримує Ольга Шкіра

Премію імені Героя України Михайла Сікорського отримує Микола Товкайло

Премію імені академіка Петра Тронька отримує Ігор Довжук

Учасники XII Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання»

Окрім того, урочисту частину цього дня продовжило спільне засідання Правління НСКУ та її Переяславського осередку. На ньому головою спілки Олександром Реєнтом було вручено подяки та грамоти місцевим краєзнавцям. Також від університету відзнакою – «Пам'ятна медаль Михайла Сікорського» – було пошановано першого

заступника голови НСКУ Руслану Маньковську, члена президії НСКУ, першого заступника головного редактора журналу «Краєзнавство» Олега Бажана, заступника голови НСКУ, голову організаційного комітету форуму Віктора Коцура, генерального директора НІЕЗ «Переяслав» Олексія Лукашевича та інших.

«Пам'ятну медаль Михайла Сікорського» отримує Олег Бажан

«Пам'ятну медаль Михайла Сікорського» отримує Владислав Берковський

«Пам'ятну медаль Михайла Сікорського» отримує Руслана Маньковська

«Пам'ятну медаль Михайла Сікорського» отримує Олексій Лукашевич

Під час засідання було проведено традиційну презентацію краєзнавчих видань «Переяславщина: сторінки історії краю». Зокрема, на ній голова Переяславського осередку НСКУ Олександр Колибенко представив надруковані цьогогоріч добробки. Це монографії: «Розвиток українського писанкарства кінця ХІХ – початку ХХІ ст.: регіональні особливості, сучасні трансформації» (Віктор Ткаченко), «Іркліів: фортифікації козацького містечка» (Олександр Прядко), «Культура як синтез мистецтв і ремесел» (Михайло Сікорський, Михайло Жам, Юрій Легенький та ін.), «Нариси з історії музеїв Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (відпов. ред. Сергій Вовкодав), «Михайло Сікорський: вшанування творця переяславських музеїв (до 100-річчя від дня народження)» (Олена Жам, Тетяна Грудевич, Ігор Гайдаєнко); довідкові та інформаційні видання: «Патріоти Поліського краю» (упорядники: Броніслав Андрієвський, Наталія Юхименко), «Переяславська шевченкіана в дослідженнях наукових співробітників Музею Заповіту Т. Г. Шевченка» (Світлана Коркач), «Сікорські читання»: ХІ Всеукраїнський історико-культурологічний форум, 16 листопада 2022 р.» (укладач Тарас Нагайко) та інші. Також, директор університетської бібліотеки Ольга Шкира представила препринт меморіального видання «Сікорський Михайло Іванович. Автографи сучасників», підготовлене колективом укладачів (Ольга Шкира, Тарас Нагайко, Лідія Губар, Ніна Обертій, Тетяна Деркач, Віта Єфіменко, Юрій Козубенко, Вікторія Вовкодав), яке є підсумком опрацювання значного джерельного масиву, що засвідчує внесок М.І. Сікорського у розвиток вітчизняної культури: спогадів, мистецьких проєктів та документальної спадщини. До цьогогорічної презентації доєдналася директорка «Видавничого дому «АДЕФ-Україна» Алла Істоміна, яка представила низку наукових видань.

Під час спільного засідання Президії НСКУ та Переяславського міського осередку. Зліва на право: Олексій Лукашевич, Віктор Коцур, Олександр Реєнт

20 жовтня 2023 р. у НІЕЗ «Переяслав» відбувся круглий стіл «Краєзнавство Переяславщини: дослідження, проблеми, постаті». Захід було проведено в онлайн форматі, на інтернет-платформі Google Meet. Наукове зібрання, яке є традиційною складовою щорічного Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання», цьогогоріч стало заключним з-поміж низки наукових ініціатив, присвячених до 100-річчю творця переяславських музеїв Героя України М.І. Сікорського, склали 22 доповіді. Майже весь загал учасників склали науковці НІЕЗ «Переяслав» та місцеві краєзнавці, один учасник представив Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України. Одинадцять за ліком засідання круглого столу відкрив заступник генерального директора з науково-методичної роботи НІЕЗ «Переяслав», голова Переяславського міського осередку НСКУ, професор Олександр Колибенко, який наголосив на важливості досліджень у галузі вітчизняного краєзнавства. Виголошені доповіді хронологічно охопили період з ХІ ст. до сучасності. Уже традиційно низку заявлених тем було присвячено окремим особам, з-поміж них 4 присвячено постаті М.І. Сікорського. Також було розглянуто аспекти, що стосувалися: історії населених пунктів Переяславщини, церковної історії, джерелознавства, музейної справи тощо. Дискусії та обговорення щодо виголошених доповідей засвідчили актуальність піднятих проблем, окреслили перспективні напрямки подальшої роботи, потенційні напрямки співпраці. За результатами роботи круглого столу організатори планують підготувати збірник матеріалів.

Цього ж дня у актовій залі НІЕЗ «Переяслав» відбулася виставка-презентація культурно-мистецького Всеукраїнського вишивального проєкту «Переяславська сорочка», приуроченого 100-річчю від дня народження Михайла Сікорського. На ній було представлено 32 зразки чоловічих та жіночих сорочок з Переяславщини кінця ХІХ – початку ХХ століття. Захід відвідали учасники проєкту з Броварів, Запоріжжя, Канева, Києва, Одеси та Переяславщини.

21 жовтня 2023 р. у НІЕЗ «Переяслав» з нагоди Дня бандури та 100-річчя з дня народження Героя України М. І. Сікорського відбувся ще один мистецький захід – виступ народного ансамблю бандуристок «Струни серця» (керівник – Тамара Федоренко) з м. Лохвиці. Захід

відвідали воїни ЗСУ, мешканці міста та працівники заповідника.

Представлений огляд засвідчує, що упродовж 2023 р. у Переяславі відбулася значна кількість наукових, мистецьких та урочистих заходів з нагоди відзначення 100-річчя від дня народження М. І. Сікорського. Проведені конференції, круглі столи, виставки, презентації, урочисті зібрання, вручення премій тощо стали результатом спільних плідних зусиль громадськості: наукової та творчої інтелігенції, музейних працівників, освітян, управлінців. Продовжуючи традиції розвитку вітчизняної культури та зберігаючи пам'ять про яскравих представників попередніх поколінь діячів культурної галузі, сучасне покоління не лише віддає данину поваги й шани за їхню подвижницьку працю, а й торує шлях до майбутніх звершень, що перейдуть у спадок наступним поколінням українців.

Сергій Вовкодав (відповідальний редактор) дарує Олександру Реєнту книгу «Нариси з історії музеїв Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

Учасники XII Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання» під час огляду мистецьких експозицій